

ki odstopi od krščanstva, zgubi dedovalno pravico, in postava, po kateri se zločinstva krivega stori on, ki kristijana skuša odvrniti od krščanstva ali ki trosi nauke, krščanski veri nasprotne.

III. ozir davščin in del.

Družniki ktere koli vere, so, verske ali dobrodelne naprave družih cerkev dolžni podpirati le takrat, kadar je ta dolžnost sklenjena z rečnim patronatom, ali kadar se opira na zasobno pravo, z javnimi pismi dokazano, ali kadar je vknjižena v zemljiščine knjige. Noben duhovni pastir ne more od drugovernikov zahtevati taks, štote, ali kaj takega, razun če je vsled njihove prošnje kakovo opravilo imel ž njimi. — To tudi velja o doneskih in delih za šole. Če pa imajo verniki raznih verskih družeb skupaj eno šolo, morajo vsi brez razločka plačevati za šolske stroške, izvzemši stroške za verski nauk, te vsaka verska družba sama plačuje. Nikdo ni siljen otrok pošiljati v drugoversko šolo. — Vse pravice (razun imenovanih) doneske od drugovernikov zahtevati za duhovnike, cerkovnike, organiste in učitelje, za verske, učne in dobrodelne naprave nehajo.

IV. ozir pogrebov.

Nobena verska družba ne sme braniti drugovernikom dostojnega pokopa na svojem pokopališču: a) če ima na njem rodovina umrlega drugoverca rodbinski grob, in b) če drugovernna družba nima svojega pokopališča v dotični občini.

V. ozir nedelj in praznikov.

Nikdo ni siljen zdržati se dela ob nedeljah in praznikih tuje verske družbe. Ob nedeljah vendar se mora med službo božjo ustaviti vsako ne silno potrebno javno delo. O praznikih ktere cerkve koli mora se med glavno službo božjo blizo veže božje opustiti vse, kar moti službo božjo. — To velja tudi o navadnih slovesnih obhodih (procesijah) na trgih, ulicah ali cestah, po katerih gré obhod. Nobeni verski družbi se ne more braniti zvonjenje tiste dni, o katerih druge verske družbe prepovedujejo zvonjenje. Šole, ktere obiskujejo otroci raznih ver, morajo se tako uravnati, da je tudi manjšini mogoče, spolnovati verske svoje dolžnosti.

Ta postava velja od dné svojega razglašenja.

Národne stvari.

Glas iz Primorja

z ozirom na govor J. Vrtovčev.

Spisal Fr. Zakrajšek.

Človeku dobro dé, ko moža, ki je vse hvale vreden, vidi dostojno poslavljenega. Tako je govoril g. J. Vrtovec zadnjič v Poddragi svojemu slavnemu sorodniku ali imenjaku Matiju Vrtovcu lep govor v spomin. Naj resnico povem, jako me je razveselilo i gotovo vse bralce „Novic“ čitati spominico na čast možu, ki je Slovencem v prozi to, kar jim je v poeziji Koseski. Dobro znani literat J. Macun piše o Vrtovcu tako-le: „M. Vrtovec, bivši župnik u ipavskoj dolini, umro je 1851. Već je dosta rano napisao „vinoreju“ iliti plodjenje loze; zatim je sliedila kano najbolje i izvrstno dielo „kmetijska kemija“, koja je jednako kao i „vinoreja“ i sliedeće dielo na svietlo izašlo kano dodatak „Novicam“; ovo izvorno dielo od osobite je koristi za gospodarske učione, te je popularno, al ujedno i znanstveno izradjeno; južni Slaveni u nijednoj praktičnoj struci neimaju toli izvrstna diela. Isto je tako počeo kano dokladu „Novicah“ izdavati popularnu „sveobću poviestnicu.“ I ovo dielo Vrtovčevo

pokazuje, da mu je duh skroz i skroz bio praktičan za naš narod. Slog mu je gladak i naravan.“

Jaz bi pristavil še to. Malokteri prozaik naš mu stoji vredno na strani gledé na jasnost i krepkost njegovega govora; nič ni na pol pri njem, beseda mu je možata i določna, stavki njegovi so, rekel bi, nekako melodični, med sabo v pravih razmerah. Tako piše le tak, kdor je sam v živo prepričan od tega, kar govori, i ki ima v resnici talent, trdno voljo i za vse lepo unemljivo srce, brez kterege je zastonj čakati koristnega vspeha. Vrh tega je bil Vrtovec učen mož, kakor pričajo vsi njegovi spisi, i čeravno se ni odlikoval z grmečimi slava- i živioklici, ljubil je svojo domovino ne samo na videz, ampak resnično i goreče ter jo poslavil z lepimi deli, kar je brez dvombe še več; kajti naši zoperniki ne prašajo zgolj le po neplodnem rodoljubji, marveč po knjigah i hasnovitih zavodih. Da se je lotil Vrtovec v onih časih tako težkih nalog, ktere je tudi slavno izdelal, to daje njegovemu delovanju še večo vrednost „Gdě nizok' zabor' — pravi ruska prislovica, — tam' vsjakoju pereskočit hočet'.“ Cerkvena slovenščina je namreč stala že tedaj na precej visoki stopinji; lahko bi bil Vrtovec napisal sè svojo učenostjo i žarovito fantazijo samo sijajnih ogovorov,*) toda težavnišo pot je nastopil; pisal je znanstvene knjige po domače. Ali ni to hvalevredna predrznost, ali ne mora čutiti vse faktorje lepih zmožnosti v sebi, kdor se loti tako težkega dela.

Radi cenimo vrednost kacega učenjaka po tem, ali je domovini koristen, ne samo po njegovih zmožnostih. To tudi po pravici. Ta korist utegne pa biti dvojna: ponos i omika. Marsikrat moramo slišati: „Kaj boste vi, saj še tega nimate!“ A če imamo, kako se hitro odrežemo: „Lagano brate, imamo imamo, i celó izvrstno!“ Zopernik omolkne i ta zavest vzročuje v nas to, čemur je ime ponos, to je tista blaga čut, ki je suženj brez nje. Saj ni vse eno, ali nas kdo spoštuje ali zaničuje! Kolikokrat sem zoperniku posvetil, ko je trdil, da česa nimamo. Ko mi je slavno namestništvo

*) Naj povem, kaj se mi je enkrat pripetilo z njegovimi „Ogovori“. Učil sem kot gimnazijalec ob počitnicah v Ozejanu v družini vse časti vrednega g. A. Žbuelca. Nekega dne se pogovarjam na dvorišču z delavkami, ki so ravno sirk luščile, ter je poprašujem o tem in unem. Čudile so se mi, da, rojen Goričan (nekteri mislijo, da je vsakdo Lah, ki je zagledal v Gorici beli svet) govorim čisto slovenščino. Smeje jim rečem, kaj bi ne, saj je moj oče trd Krajnec iz Lašč, moja mati pa iz Kobarida, kjer niso kar si bodi; zraven sem se pa učil maternege jezika, pa tudi oče so mi dali marsiktero zaušnico, ako sem nevedoma izustil furlansko besedo. Na to vzamem Vrtovčeve ogovore, ki sem je ravno prebiral, ter začnem deklamovati strašni popis o sodnjem dnevu. Še nisem bil pri kraji, kar začne mlada delavka na ves glas jokati se. Ni bilo drugače, moral sem jenetati; a deklina se ni dala utolažiti, čeravno smo jej vsi prigovarjali ter jo tolažili. Takrat cvetoča devojka ležala je 8 dni pozneje na — parah! Ne vem kaka bolezen se je je bila polastila, ki jo je tako precej treščila v grob; imela je revica žalosten predčutek pri mojem prebiranju. — Imel sem kot študent navado, pogovarjati se s kranjskimi romarji in vozniki. Marsikaj sem izvedel o tem ali unem književnem veljaku, osobito zanimala me je kaka posebnost iz njih življenja. Enkrat naletim na sivčeka, berača iz Št. Vida. Ko izvem, da je poznal Vrtovca, koj ga poprašam, kako so gospod pridigovali? „Eh — odgovorí sivoglavček — tako, tako, da...“ No, kako? — silim jez va-nj ves nepotrpežljiv. „Tako (tú sem mu videl, da je iskal višega izraza) tako — kakor angelje!“ — Zadovoljen mu stisnem denar v pest. Imel sem i še imam poseben kult o tistih možéh, ki so jeli tako izdatno obdelovati naš jezik. Pis.

pred 5 leti v blagem namenu zapovedalo, naj učim v 2 razredih na realni kmetijstvo v slovenskem jeziku, kaj bi bil jaz počel, ko ne bi bili imeli primernih knjig slovenski pisanih? Šahmat i testimonium paupertatis! Blamaža bi bila popolna bila, kajti nekaj pajkov je že prežalo na to.

Da je Vrtovec tudi veliko veliko koristil, ne bo mi menda treba praviti, saj se je, hvala Bogu, slovensko kmetijstvo povzdignilo, odkar je naš slavni pisatelj učiti začel. „Novicam“ pa gré čast, ki so talent Vrtovčev spoznale i spodbadale že starčeka, da je stopil z znanstvenimi spisi na polje slovstveno.

Ako svoje korifeje častimo, sami sebe častimo. Neslovenec sodi po tem, kar vidi, saj tudi ne moremo tirjati od njega, da bi videl, česar ne vidi.

Bodimo toraj pravični, i kakor sem rekel, sebični, ter postavimo visokim zaslugam tega vrlega moža kak spominek bodi-si s knjigo ali s kamnom. Njegova ljubezen je segala čez Nanos i Ljubelj, pisal je za vse Slovence. Po mojem mnenju je Vrtovec spominka na vsako stran vreden, ker zapustil nam je krasno zapuščino, izvrstna dela ne za zabavo ali kratek čas, ampak znanstvena, praktično-koristna dela. 17 let smo tako rekoč molčali o njem; ne bilo bi menda odveč, ako se tudi tega moža enkrat spomnimo, ki je z živo ljubeznijo vzbujal človečnost i narodno zavest, i ki je zares prava dika nam Slovincem!

Naj bi segnile te ponižne besede do tistih, ki kaj morejo v tej stvari!*)

(Dostavek vredništva.) Tudi „Novice“ prikladajo domorodnemu temu glasu svoj glas ter pristrčno prosijo, naj bi se kak rodoljub, kteremu je znano življenje Vrtovčeve, brez odloga lotil življenjepisa njegovega, ali kdor ima kako podobo njegovo, naj bi jo poslal „Matici“ naši, da se porabi ob svojem času.

Dopisi.

Iz Trebovelj na štaj.-kranjski meji. — 26. dne t. m. proti večeru so vlovili ravno pri Trbovski postaji v Savi vtopljenca, in ga v sredo v Trbovljah pokopali. Utegnil je že kakih 8 dni v vodi ležati; ugibljejo pa, da je bil iz litijske okolice doma, kajti obleka ga je razodevala za takega. Bil je v kratkih jirhnicah, na nogah dolge pa nazaj zavihane škornje, čez ktere so spodnje platnene hlače visele, in na sebi je imel črn žametni lajbelc s cinastimi debelimi gumbi. Nekteri mislijo, da je ribil in iz malega čolnička se preveznil in utonil.

Iz Bučke 24. maja. J. K. **) — Da tudi pri nas budi narodna zavest in se vedrijo megle narodnega spanja, lahko se prepričamo pri odrastli mladini. Pojmi „Slovenec“, „Slovan“, „ravnopravnost“, niso jej temni; zaveda se narodnih pravic, ki narodu grejo pred Bogom in pred ljudmi! — Nedavno mi je prinesel kmet poziv iz krškega urada. Čudé se mi toži, da je tisku, v nemškem njemu nerazumljivem jeziku pridjana sodniška

*) Konečno še to. Že davno me slov. pesem ni tako oveselila, kakor žalostnica Iv. Vrtovčeva. Na videz ponižna pesmica je popolna pesniška celota, kajti samodsebna je, obstoječa iz lepih okvircev, ter ima nekaj grškega na sebi. Na veselje pogreša se v njej ona čutolovna sentimentalnost, ki jo imenujemo po vsej pravici bolezen. Nehoté sem se spominjal plastične mirnosti v Schiller-jevi pesmi: „Hectors Abschied.“ Naj bi pesnik nikakor ne zanemaril talenta, ki mu ga je Bog očividno podaril! Po eni sami kitici se pesnik lahko sodi.

**) Prošnja se bode spolnila po pripravnih knjigah, ki Vam jih pošljemo.

opazka, druga stran pa je bila prazna s slovenskim tiskom, kterega mu bil lahko razjasnil sin njegov. Mar v sv. Nikolu pridemo do svojih pravic? — Pred 14 dnevi nam je vzela toča gotovo 3 četrt vžitka na polji, drevji in v zemljakah. — Nek pastir je dobil v hosti 4 mlade lisice. Nesel jih je domú in jih djal na mesto, kjer je mačka imela mlade, ki so bile pa prešle. Prec si jih je mačka priljubila kot svoje mladiče; doji jih že 10 dni. Hotela jih je prenesti, kakor dela s svojimi, pa so že prevelike. Starka jim naznani svoj prihod z mijavkanjem, one jo pozdravljajo z lahkim lajanjem. Radovedni smo, kako se bo ta družinica obnašala pozneje.

Črnomelj 28. maja. — V našem mestu, kakor je znano, porodila se je narodna čitalnica, že dolgo dolgo zaželeno. Odbor je slovesno otvorjenje za 3. dan t. m. odločil. Al ni se dalo pri najboljši volji izpolniti, česar pa ni delavni naš odbor kriv, ampak druge okoliščine. Odbor je namreč sklenil, da se grajščinske sobe o dolenjem traktu v najem vzamejo. Predno se je pa to dovršiti moglo, delali so se pogoji pismeno z gosp. Sladovičem, kteri v hrvaškem Zagorji biva, pa dovršili so se še le prve dni t. m., ko je g. Sladović osebno k nam prišel. Zdaj je pogodba gotova; mi imamo prostorne lepe sobe za pošteno plačilo, poleg tega pa je brez plače dovolil dvorano za igre, plese itd. rabiti. Hvala mu! — Že se čitalnica naša tako pridno obiskuje, da je veselje. Že v tem kratkem času smo se radovali večkrat z besedo, petjem itd. Gospá Hudovernikova je prav veliko k veselju s svojim priljudnim obnašanjem pripomogla, pa tudi naše vrle mestjanke so jo prijazno podpirale. Slava jim! 1. junija pride gosp. Kastelec iz Kandije za gostilničarja le-sem; potem se bode čedalje več o našem narodnem gibanju slišalo. Kedaj bo pa slovesno otvorjenje čitalnice, ni še gotovo, vendar brž ko ne prihodnji mesec. — Vreme je nenavadno toplo; polja in vinogradi lep pridelek obetajo. Mili Bog nas samo obvari neviht! Lanska vina so se prašila, al zopet so čista poslala. Veliko vina še imamo prav dobre in okusnega; al žalibog, da ni kupca, čeravno mu je cena vedno nižja. Želeli bi ga v novce spraviti, ker plačilo davkov nam že trka na duri. Gorenci pridite po-nj; prepričani smo, da boste zadovoljni; ceste so tudi dobre.

Jan. Kolbezen.

Iz Poddrage na Ipavskem 24. maja. — Dopisnik iz Poddrage toži v 19. listu „Novic“, da se meni nezasluzena hvala prepeva zaradi zaslug pri naši čitalnici. *) Rad pritrdim, da pri tej reči res nimam nobenih posebnih zaslug; zakaj pa da sem se do čitalnice neutralno zadržal, ne morem in nočem na veliki zvon obešati. — Kar pa „Morgenpost-o“ zadeva, prav čudno se mi zdi, da pisatelj to samo meni v greh šteje, med tem, ko v istem spisu hvali možé in jih imenuje iskrene domoljube, kteri tudi take liste čitajo, kakor jez. Pozabil je prislovice naše: „kar tebi ni drago, ne stori družemu!“ Konečno le to še pristavljam: ako je to znamenje, da Slovenec nima pravega rodoljubnega duhá, če bere „Morgenpost“, „Presse“ in enake liste zraven drugih narodnih slovanskih, federalističnih itd. listov, tedaj ni narodna nobena slovenska čitalnica!

Učitelj poddraški.

*) Ker je v 21. listu dopisnik „iz Poddrage“ sam to zadevo preklical in pošteno poravnal, ni vredništvo za potrebno spoznalo rešene stvari še enkrat ponavljati. Izpustili smo tudi to, kar se g. dopisniku iz Poddrage v 19. listu krivo podtikuje, kajti on ni nikjer z nobeno besedico omenil učiteljskih zadev, ampak skozi in skozi ostal le na narodnem polji, obžalovaje le to, da pri potrjenih „lepih zmožnostih“ se pogreša pravi narodni „duh.“ Vred.